

PRIMA BĂTĂLIE DE LA BRAȘOV A LUI RADU ȘERBAN (17 IULIE 1603)

CRISTIAN MAREȘ¹

THE FIRST BATTLE OF BRASOV HIS RADU SERBAN (17 JULY 1603)

ABSTRACT

Succesor of Michael the Brave at Whallachian throne, Radu Șerban was a good military leader and strategist who fought many battles in troubled times. One of his most brilliant victories was the battle of Brașov (17 July 1603), against Moise Szekely, Transylvanian voivode.

Keywords: Transylvania, Wallachia, Michael the Brave, Moise Szekely, Thirteen years war.

În cursul Războiului cel Lung (1591-1606) dintre Imperiul Otoman și Liga Sfântă (alianță ce cuprindea Sfântul Imperiu Romano-German, Statul Papal, Spania, Veneția, alte state italiene, Ducatul Moscovei și Țările Române), în cadrul căruia au avut loc și campaniile lui Mihai Viteazul, Imperialii au înțeles că nu pot stăpâni Transilvania dacă nu au în scaunul Munteniei un aliat, iar turcii, de asemenea, înțelegeau că toate cuceririle lor din Banat și șesul Ungariei sunt nesigure fără stăpânirea Ardealului, iar aceasta nu putea fi asigurată decât prin Muntenia, deci stăpânirea acesteia era esențială. Aici se adăuga interferența polonă, care îl susținea pe Simion Movilă, fratele domnului moldovean Ieremia Movilă. Dar succesorul lui Mihai Viteazul la conducerea Munteniei, Radu Șerban, a fost un talentat diplomat și conducător de oști, fapt dovedit în campaniile sale militare.

Preliminarii

La 20 octombrie 1600, pe când Mihai Viteazul, înfrânt, își căuta refugiu la Viena la curtea împăratului Rudolf, în Muntenia își instaura domnia Simion Movilă. Cucerind tronul cu ajutor militar polon, el stoarce greu țara pentru a-și întreține armata de leși și moldoveni. După victoria lui Mihai Viteazul la Guruslău (3 august 1601), boierii îl alungă pe Simion Movilă, care fuge la fratele său, domnitorul moldovean Ieremia Movilă, mercenarii poloni trecând de partea boierilor munteni. Dar Simion revine cu o nouă armată de moldoveni și tătari, și îi înfrânge pe răsculați la Buzău la 15 august. Turcii își aveau propriul pretendent, pe Radu, fiul lui Mihnea Turcitul (1577-1583, 1585-1591), care aștepta la sud de Dunăre primul prilej să se instaleze pe tron cu ajutor militar turcesc².

---

¹ Director Editura Marist – Baia Mare; e-mail: edituramarist@gmail.com.

² Vasile Motogna, *Războaiele lui Radu Șerban (1602-1611)*, în „Academia Română, Memoriile secțiunii istorice”, Seria III, Tomul VI, Mem. 11, București, Cultura Națională, 1926, p. 2.

După asasinarea mișlească a lui Mihai Viteazul din ordinul generalului Giorgio Basta, la 19 august 1601, acesta din urmă îl propune pe cel mai tânăr dintre frații Buzești, pe viteazul Stroe Buzescu, ca domn în Muntenia, dar acesta refuză invocând vârsta sa prea tânără. Astfel, boierii credincioși lui Mihai îl aleg ca domnitor pe Șerban, fost mare paharnic în divanul lui Mihai Viteazul, un boier foarte avut și unchiul după mamă al fraților Buzești (Preda, Radu și Stroe), dar și nepot de fiu al răposatului Basarab, după cum își spunea el poate pentru a-și justifica pretenția la tron³. Și-a luat numele domnesc de Radu Șerban, iar despre el se spunea că era în vârstă, foarte priceput în meșteșugul războaielor, având cunoștință largă de oameni, câștigată printr-o lungă experiență. Giovanni Beduccino, de la curtea imperialilor, spune despre el că „nu era fiul lui Mihnea, și acela cu numele de Radu, ci un altul, de familie foarte nobilă, care prin bogățiile sale și rudele ce avea în acea provincie, între celelalte mai principale și mai puternice, ținea primul loc”⁴.

Domnia era periclitată de la bun început – Simion Movilă înainta spre Târgoviște după victoria de la Buzău, iar turcii se apropiiau de Dunăre cu pretendentul lor Radu, viitor domnitor sub numele de Radu Mihnea. Singurul de la care putea aștepta ajutor Radu Șerban era generalul Giorgio Basta, asasinul lui Mihai Viteazul. Paradoxal, dar deloc neobișnuit pentru acele vremuri tulburi. Dar și Basta avea propriile lui probleme presante, care îl împiedicau să se lipsească de trupe care să le trimită în Muntenia. Sigismund Bathory, după ce fusese bătut la Guruslău de Mihai Viteazul și Basta, s-a refugiat în Moldova la aliatul său Ieremia Movilă, de unde se pregătea să revină în Ardeal pentru a-și recupera domnia, trimițând solii pentru a-i răscula pe unguri și secui. Pentru a-l sprijini, turcii își reiau atacurile în Ungaria, iar la Deva se uniră trupele turcești ale lui Becteș Pașa cu nobilii unguri refugiați la turci, conduși de Borbély. Dimpotrivă, Radu Șerban îi trimite lui Basta din puținele sale trupe, sub conducerea lui Deli Marcu, viteaz căpitan al lui Mihai Viteazul⁵.

Oastea boierilor, cu câțiva mercenari, încearcă să reziste lui Simion Movilă, ce venea cu oaste de moldoveni, turci și tătari, dar au fost învinși și cea mai mare parte a Munteniei ocupată. Boierii lui Radu Șerban încearcă să revină, fără succes, tătarii sunt lăsați slobozi să prade țara. Suferința Munteniei devine un ajutor pentru Basta, tătarii împrăștiați după pradă nu pot veni în oastea lui Sigismund Bathory, care îi așteaptă în zadar. Basta îl trimite în octombrie pe Vasile Mârza (sau Mârza Mare, fratele cel mare al lui Dimitrie Mârza, zis Mârza Mic, ambii foști căpitani ai lui Mihai Viteazul) în Muntenia, în ajutorul lui Radu Șerban, ceata sa trece munții în apropierea Turnului Roșu, dar sunt surprinși și bătuți crunt de tătari, cei rămași se întorc în Transilvania, dar lângă Sibiu sunt surprinși de trupele lui Sigismund și împrăștiați. Radu Șerban, Buzeștii și boierii, cu oastea rămasă (cam la 4.000 de oameni) trec în

---

³ Virgil Căndea (coord.), Constantin Rezachevici (secretar științific), *Istoria Românilor*, vol. V, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 38.

⁴ Nicolae Iorga, *Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazu și Radu Șerban*, în „Academia Română, Memoriile secțiunii istorice”, Seria III, Tomul XII, Mem. 9, București, 1937, p. 10-11.

⁵ V. Motogna, *op. cit.*, p. 4-5.

Transilvania și se stabilesc la Dej, la cartierul general al lui Basta. Aici depune jurământ de credință împăratului Rudolf, legându-și soarta de a imperialilor⁶.

Sigismund Bathory are inițiativa în Transilvania împotriva trupelor imperiale ale lui Basta, care se retrage la Dej alături de Radu Șerban. Sigismund îl trimite pe Moise Szekely (Moise Secuiul) să asedieze Clujul, unde Basta lăsase o garnizoană. Orașele săsești i se închină lui Sigismund, mai puțin Sibiul, care refuză să-și deschidă porțile. Sigismund Bathory, la acest moment, l-ar fi putut alunga pe Basta din Ardeal încheind socotelile, dar firea sa nestatornică și-a spus din nou cuvântul: la rugămintea clujenilor ridică asediul orașului și trimite trupele turcești și tătarăști în cantonamentele de iarnă. La început, în februarie, cu toată situația sa favorabilă, Sigismund încheie un armistițiu și din nou acceptă să cedeze Ardealul pentru Oppeln și Ratibor, plus o sumă importantă de bani, la fel ca și în 1597 când lasă Ardealul vărului său Andrei Bathory, învins apoi de Mihai Viteazul la Șelimbăr în 1599. Ardealul le revine imperialilor pe tavă⁷.

Situația devenită favorabilă îl face pe Radu Șerban, care fusese alături de Basta tot acest timp, să decidă că a sosit momentul năvălirii în Muntenia pentru recuperarea domniei. Basta este de acord și îi dă acestuia toate trupele de care se putea lipsi. Expediția porni în martie 1602, cu circa 15.000 de ostași munteni, unguri și diferiți mercenari. Basta dăduse 3.000 de călăreți sub comanda căpitanului Boulet, expert în meșteșugul războiului și bun cunoscător al locurilor din Muntenia. Dar Radu Șerban este învins de Simion Movilă, ajutat de tătari, și reușește să se retragă în Ardeal, scăpând ca prin minune de o ambuscadă datorită intervenției lui Vasile Mârza, care ocupase pasurile și împiedicase închiderea cercului tătarilor.

A fost o înfrângere, dar fără Mârza Mare ar fi fost o catastrofă. În retragerea prin Ardeal, lui Radu Șerban i-a fost atacată ariergarda de către Moise Szekely, care nu recunoaște convenția dintre Basta și Sigismund Bathory, și îi ucide 800 de oameni⁸.

Victoria lui Simion Movilă asupra lui Radu Șerban a avut efect și asupra turcilor. Cu o lună înainte ei trimisese războiului steag de domnie lui Simion Movilă, la intervenția polonezilor. Dar nu se împăcau cu ideea unui domn în Muntenia sub protectorat polonez. Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul, candidatul lor, fuge la Giurgiu și își adună o oaste de turci, munteni și mercenari ardeleni, cu care trece Dunărea și se îndreaptă spre Craiova, unde promite să pună ban un turc fruntaș. Pe drum oastea sa sporește la câteva mii de oameni. Simion Movilă trimite împotriva lui o ceată de polonezi conduși de paharnicul de Camenița și una de moldoveni conduși de hatmanul Orăș și vornicul Ureche. Acesta din urmă sosi doar după sfârșitul bătăliei. Bătălia s-a dat la 15 martie, Radu Mihnea a scăpat cu fuga, două mii dintre ai săi au rămas morți pe câmpul de luptă, iar mulți s-au înecat în Jiu. Radu Mihnea fuge la ocrotitorii săi de la Giurgiu, dar în mod sigur Sultanul nu era străin de această încercare, el preferând pe tronul Munteniei un om al său în locul unuia al polonezilor⁹.

---

⁶ *Ibidem*, p. 5.

⁷ *Ibidem*, p. 8.

⁸ *Ibidem*, p. 8-10.

⁹ *Ibidem*, p. 11.

Basta avansează spre Alba Iulia, dar Moise Szekely, împreună cu Gabriel Bethlen, care nu recunosc convenția încheiată, i se opun. Sunt bătuți de Basta lângă Teiuș și își găsesc refugiu în teritoriul ocupat de turci, în Banat. Imperialii devin stăpâni în Ardeal, iar momentul era oportun pentru Radu Șerban să își revendice tronul din Muntenia. Frații Buzești, împreună cu Mârza, în fruntea unei cete de haiduci (trupe neregulate, a nu se confunda cu haiducii de mai târziu), trec în Muntenia pe la Turnu Roșu pentru a răscula pe cei credincioși lui Radu Șerban din nordul țării. Oștenii se strâng în câmpia de lângă Brașov, ajungând la circa 25.000 de oameni. Basta, plecând din Sibiu, stoarce bani de la brașovenii care l-au susținut pe Sigismund Bathory, apoi ordonă oștirii lui Radu Șerban să treacă munții spre sud. La începutul lui august 1602 întreaga armată trece în Muntenia, surpriza fiind deplină. Postul de pe Teleajen e nimicit și niciunul din cei 25 de spioni trimiși să observe mișcarea trupelor lui Șerban nu se mai întoarce. Trupele lui Simion se retrag în Moldova, Radu Șerban le urmărește energic, trece Siretul și incendiază Tecuciul și satele învecinate. Alături de el călărește Marcu Vodă, fiul domnitorului Petru Cercel (1583-1585), fratele vitreg al lui Mihai Viteazul; spaima cea mare a lui Ieremia Movilă este posibilă intenție a lui Radu Șerban de a-l înlocui cu acesta, după modelul predecesorului său Mihai Viteazul¹⁰. Dar Radu Șerban nu avea nici posibilitatea, nici intenția asta, el dorind doar să dea un exemplu care să îl facă pe Simion Movilă să se țină departe de tronul Munteniei. În a doua jumătate a lui august, în coordonare cu trupele imperiale ce porniseră pe direcția Lipova-Timișoara, Radu Șerban trece Dunărea și atacă Belgradul prin surprindere, punctul strategic esențial al otomanilor. Pătrunde în suburbii, pașa se închide în cetate și cere ajutorul vizirului, dar Radu Șerban este nevoit să se retragă când îi vine știrea că Simion Movilă, alături de importante trupe tătare, e gata să revină pentru a revendica încă o dată tronul muntean¹¹. Simion Movilă e înfrânt categoric la Ogretin-Teișani (23-24 septembrie 1602), una dintre cele mai strălucite victorii ale lui Radu Șerban¹².

Victoria de la Ogretin (sau Teișani) i-a consolidat domnia lui Radu Șerban, dar și poziția imperialilor în Ardeal, prin îndepărtarea amenințării dinspre Moldova Movileștilor susținuți de Polonia. Soliei lui Ieremia Movilă la Basta, ce venea să îndrepte lucrurile după înfrângerea lui Simion, îi este reproșată comportarea lui Ieremia, prin ajutorarea lui Sigismund Bathory la Guruslău și luarea tronului muntean de către Simion, cu ajutor turco-tătar. Basta îl amenință pe Ieremia cu represalii dure, respectiv trimiterea lui Marcu Vodă din Muntenia, ajutat de trupele sale din Transilvania, în cazul unei alte tentative contra lui Radu Șerban¹³.

Dar Radu Șerban trecea prin mari dificultăți, țara era pustiită în pragul iernii în urma repetatelor năvăliri tătarăști, iar mercenarii din trupele lui Radu Șerban nu puteau fi plătiți. Însă scăpat pe moment de moldoveni și tătari, Radu Șerban se decide să îndepărteze și primejdia turcească, în același timp ținându-și ocupați mercenarii și

---

¹⁰ *Ibidem*, p. 12-13.

¹¹ V. Căndea, C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 45.

¹² Una dintre cele mai complete descrieri ale acestei bătălii se găsește în Traian Mutașcu, *Artă militară în Țara Românească la începutul secolului al XVII-lea. Radu Șerban*, București, Editura Militară, 1960, p. 57-95.

¹³ V. Motogna, *op. cit.*, p. 20.

dându-le posibilitatea de pradă. La începutul lui februarie 1603 hotărî un atac asupra Silistrei peste Dunărea încă înghețată. Își chemă trupele din cantonamentele de iarnă, li se alătură Marcu Cercel cu Ionașcu, ce supravegheau Dunărea la Giurgiu, și în cea mai mare surprindere se aruncară asupra cetății Silistra. Aceasta era înconjurată de un șanț și un zid tare, și avea o garnizoană destul de puternică formată din turci și tătari, dar surpriza și impetuozitatea atacului au fost așa de mari încât garnizoana și-a căutat scăparea prin fugă. Considerând că ar avea mai mari șanse pe poarta dinspre Dunăre, au ieșit pe acolo în mare grabă, dar gheața s-a rupt și majoritatea au pierit în valuri. Puțini au scăpat cu fuga, printre ei și Ahmat Pașa și Radu Mihnea, pretendentul turcilor la tronul muntean. Încurajat de această expediție, după modelul înaintașului său, Radu Șerban porunci lui Gheorghe Raț să repete isprava în altă parte. Au trecut pe la Hârșova, unde turcii ridicaseră un mic castel după ce Mihai Viteazul a ars Brăila. Gheorghe Raț luă pradă bogată și învinse mai multe detașamente turcești – unul de 300 spahii a fost anihilat chiar de oamenii locului, după ce l-au ambuscat și împins în Dunăre. Speriați, turcii s-au retras la Bazargic, evacuând mare parte din Dobrogea de frica repetării raidurilor și expedițiilor lui Mihai Viteazul. Radu Șerban își chemă întreaga oștire, aflând că tătarii, în număr de 3.000, au intrat în țară, se întoarse asupra lor și îi alungă cu ușurință.

Dar un alt pericol veni din altă parte, și la apariția lui Radu Șerban se putea felicita că a îndepărtat pe moment pericolul turcesc de la granițe prin incursiunile curajoase peste Dunăre, și pe cel tătaro-moldovean prin bătălia de la Teișani. Pericolul venea din Transilvania și era reprezentat de Moise Szekely. Acest bătrân luptător servise sub steagul lui Ștefan Bathory, voievod al Ardealului și rege al Poloniei, Mihai Viteazul îl făcuse comandant general al Transilvaniei și îl încercase cu donații și proprietăți, dar acesta la cel dintâi prilej ridicase armele tocmai împotriva lui Mihai Vodă.

Acum, retras în Banatul stăpânit de turci, ca lider al opozițiilor unguri față de imperialii ce stăpâneau prin Basta Ardealul, deveni instrumentul sultanului pentru a-i scoate din Transilvania, Szekely închinându-se turcilor. În primăvara lui 1603, Moise Szekely cu cei ce se retrăsese în teritoriul stăpânit de turci, porni campania în Ardeal însoțit de o oaste turco-tătară condusă de Becteș Pașa. Caransebeșul și Lugojul se predară, apoi o avangardă de 1.000 de tătari și 120 de unguri, condusă de Gabriel Bethlen, se îndreptă spre Alba Iulia și începu asediul. I se alătură și Moise Szekely cu restul oștirii, iar comandantul garnizoanei Alba Iulia, căpitanul Spinoza, predă orașul la 9 mai 1603. Szekely se îndreptă apoi spre Gherla pentru a-l înfrunța pe Basta. Basta ceruse în repetate rânduri împăratului bani pentru plata oștilor, însă cum aceștia nu i-au venit, soldații au început să prade împrejurimile. Pentru a-i întreține și a-i ține sub control, Basta pune noi biruri asupra orașelor, astfel că cea mai mare parte a populației îi deveni ostilă, iar Moise Szekely fu întâmpinat ca eliberator. Basta era prins în încercuire la Gherla, dar din fericire pentru el Moise Szekely nu dispunea de artilerie pentru asediu. Singura scăpare putea veni doar din partea lui Radu Șerban. Succesele lui Szekely continuă, Clujul îi deschide porțile la 8 iunie, apoi acesta lasă o trupă să continue asediul Gherlei și se năpustește asupra Bistriței, pe care o ocupă la 19 iunie. La această veste, Sebeșul și Mediașul se supun de bună voie. O oaste ce venea în ajutorul lui Basta, condusă de frații Francisc și Baltazar Kornis, este surprinsă și bătută la Căpâlna de Francisc Redey, căpitanul lui Szekely.

Frații Kornis scapă cu fuga la Sătmar (Satu Mare). Dintre orașele săsești, credincioase împăratului au mai rămas doar Sighișoara, Brașovul și Sibiu. Basta îi scrie împăratului și lui Radu Șerban, cerând insistent ajutor. Ulterior reușește să rupă cercul de la Gherla și să fugă la Sătmar cu oastea sa, de unde așteaptă zadarnic ajutor din Ungaria superioară. Dar soarta îi putea fi decisă doar de Radu Șerban¹⁴.

Acesta încă ezită, situația lui fiind mult prea precară. Totuși, trimite 1.400 de oameni sub comanda lui Farkas Kis (sârb maghiarizat) și a crudului Ioan Chonka (Mutiluso), și separat 300 de secui, dar care au fost surprinși de tătari și tăiați. Moise Szekely trimite în calea celor 1.400 de oameni conduși de Farkas Kis și Ioan Chonka pe Gheorghe Mako, fost luptător al lui Mihai Viteazul, și pe tătarii Cantemir și Ac-Mârza, care îi surprind lângă satul Dumitra. Kis și Chonka aprind satul ca să împiedice urmărirea, dar Mako așteaptă stingerea incendiului și atacă decisiv împrăștiindu-le trupele și capturându-i pe cei doi. Moise Szekely îi ia pe Farkas Kis și Ioan Chonka în serviciul său¹⁵.

Sașii din Sighișoara trimit solii la Radu Șerban cerându-i să intervină, la fel face și Moise Szekely, cerându-i să se supună sultanului. Radu ezită, începe să negocieze, având în vedere că se simțea amenințat din toate direcțiile. Sultanul îi trimisese firman de domnie lui Simion Movilă, practic invitându-l să atace Muntenia, la Dunăre aștepta Hadil Pașa, dornic să răzbune incursiunile domnitorului din februarie, iar tătarii se pregăteau și ei de război. Dacă Moise Szekely devenea stăpân al Ardealului, Radu Șerban era prins în clește din toate părțile, zilele lui erau numărate. Ca un bun diplomat, negociază cu Moise Szekely, îi cere lui Becteș Pașa să rețină pe Simion Movilă și pe turcii de la Dunăre, precum și pe tătari; în acest caz se va supune sultanului, iar într-o scrisoare separată la fel spun și boierii. În același timp, trimisul sighișorenilor, văzând că voievodul ezită, intră în vorbă cu destoinicii căpitani ai lui Mihai Viteazul, Gheorghe Raț (comis în divanul țării¹⁶) și Deli Marcu, care spun că ei vor pleca contra voinței domnitorului în Ardeal împotriva lui Moise Szekely, dar Radu Șerban, de teamă să nu fie părăsit, își dă ulterior acordul cu inima îndoită¹⁷.

O găselniță diplomatică, ca să se poată apăra față de sultan. Desigur, Radu Șerban, care s-a dovedit un fin diplomat, înțelegea situația strategică imposibilă în care s-ar fi găsit dacă Ardealul ar fi căzut în mâna lui Moise Szekely, supus turcilor. S-ar fi văzut înconjurat din toate părțile ca într-un clește de către turci sau supușii acestora, situație asemănătoare ca și a lui Mihai Viteazul în 1599. La sud, est și vest, dincolo de Dunăre, era Imperiul Otoman, care îi dorea de la început căderea și înlocuirea cu Radu, fiul lui Mihnea Turcitul, pretendentul permanent, ținut aproape în garnizoanele turcești de la sud de Dunăre. De la nord-est pândeau Simion Movilă, fratele lui Ieremia Movilă, susținut de poloni și care a recurs până atunci de câteva ori la ajutorul tătarilor, și ei aliați ai turcilor. Dacă Transilvania cădea în mâna lui Moise Szekely, soarta sa ar fi fost pecetluită într-un răstimp numărat în zile, cel mult săptămâni. Ori, ca diplomat, strateg și conducător încercat de oști, nu putea permite

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 23-24.

¹⁵ *Ibidem*, p. 25.

¹⁶ Col. (r) Traian Mutașcu, *Radu Șerban*, București, Editura Militară, 1978, p. 37.

¹⁷ V. Motogna, *op. cit.*, p. 27.

asta, fiind nevoit să îi dea tot ajutorul aliatului său Giorgio Basta, aflat în dificultate la Sătmăr cu trupe insuficiente, pentru a evita închiderea cercului otoman în jurul Munteniei. Pentru a câștiga timp, pentru a-i adormi bănuielile sultanului, se face că ezită, are schimburi de scrisori cu Moise Szekely în care încearcă o mediere, dar în același timp se pregătește de o campanie în Ardeal pentru a tranșa situația. Tot pentru a câștiga timp, dar și a ușura situația grea în care se găsea Basta, se preface că doar de nevoie și împotriva voinței sale îi lasă pe Raț și pe Deli Marcu să plece cu ceva trupe în Ardeal, astfel ca bănuielile spionilor sultanului să fie adormite. Această strategie i-a reușit pe deplin și turcii se vor trezi prea târziu că au fost trași pe sfoară.

Luptele de avangardă

3.000 de munteni, moldoveni, sârbi și haiduci unguri, sub conducerea generală a lui Gheorghe Raț, având adjuncți pe Moise Radibrad, Attilio Vimercati, căpitanul Mârza și Stanislav Kracker, solul sighişorenilor, de origine polonă, pătrund în Țara Bârsei prin Valea Teleajenului la 5 iulie 1603, unde li se alătură 3.000 de secuici credincioși împăratului. Ordinul lui Radu Șerban era de a evita orice ciocnire cu dușmanul până la sosirea grosului oștirii conduse de el însuși. Kracker cumpără pe cheltuiala proprie arme și muniții de la brașoveni, cu care dotează trupa lui Gheorghe Raț, pe care o considera slab înarmată. Mârza își puse oamenii la fabrica de hârtie, Raț la Prejmer, dar auzindu-se că vin tătarii se uniră și se stabiliră lângă Feldioara. Însă apărură fel de fel de zvonuri, cum că Șerban și Szekely s-au înțeles (în urma dezinformărilor lui Radu Șerban), astfel că unii soldați au părăsit tabăra plecând spre casă. A fost nevoie de întreaga energie a căpitanilor pentru a-și menține trupele. Radu Șerban, pentru a-i adormi bănuielile lui Szekely, continua negocierile prin solii, dar de la un moment dat Szekely deveni bănuitor și se hotărî să atace trupele din Ardeal ale lui Șerban înainte de a sosi domnul însuși cu grosul oștirii. Trimise înainte 3.000 de călăreți aleși, comandați de Gheorghe Mako și Mihail Imecs, împreună cu 500 de tătarii cu Ac-Mârza și Balad Sultan, el urmând să vină cu restul oștirii din tabăra de la Mediaș. La fel ca și Radu Șerban, Moise Szekely le interzise comandanților să aibă vreo ciocnire cu inamicul până nu va ajunge și el cu grosul¹⁸.

Dar nici ordinele lui Radu Șerban, nici ale lui Moise Szekely nu au fost respectate, fapt care va duce la declanșarea unei aprige bătălii între cele două avangarde, cu consecințe deosebite. Gheorghe Mako, ajungând la Feldioara în preajma avangardei lui Raț, constituită din secuici și condusă de Vasile Mârza, o atacă puternic. Mârza, neavând încredere în capacitățile de luptă ale secuicilor, se retrase spre munți cu ai săi, pentru a fi mai aproape de Muntenia. Gheorghe Raț, văzând retragerea fraților Mârza, își întări tabăra cu care legate între ele și răspunse cu bărbăție atacurilor lui Mako. Primind de știre că secuicii rezistă, Vasile Mârza îl trimite pe Dimitrie Mârza, fratele său, cu 300 de oameni odihniți în sprijinul lui Gheorghe Raț. Trupa lui Mako, epuizată, se retrage cale de 7.000 de pași, pregătindu-se de un nou atac. Această primă angajare a durat de la amiază până seara, vineri 4 iulie 1603. Mako se simțea victorios și îi trimise lui Moise Szekely două steaguri cucerite în prima luptă. Moise Szekely îi transmite din nou ordinul să se abțină de la vreo confruntare până la sosirea sa, dar îi trimite un ajutor de 2.000 de oameni ce urmau să sosească în zilele următoare. Sâmbăta trece fără vreo luptă, ambele tabere se studiază reciproc. Dar duminică

---

¹⁸ *Ibidem*, p. 28-29.

dimineată, 6 iulie 1603, Gheorghe Raț ridică tabăra și se retrage brusc până în satul Cristian. Manevra era cu dublu scop – ocupa o poziție mai bună de apărare, pe flancuri având înălțimi împădurite și în față un pârau cu o albie adâncă, ca un șanț de apărare, dublat de carele legate între ele cu lanțuri și frânghii, și în același timp se afla mai aproape de Muntenia de unde aștepta ca ajutoare forțele principale ale lui Radu Șerban¹⁹.

Gheorghe Mako interpretează retragerea ca și o încercare de fugă peste munți, așa că decide un atac general, aruncându-se cu trupele sale asupra taberei lui Raț. Acesta rezistă și produce mari pierderi atacatorilor, iar când observă că presiunea începe să scadă, ca un meșter în ale războiului, trecu la contraatac. Mako a crezut că se poate desprinde cu ușurință dacă ordonă replierea, ca și cu două zile în urmă, dar s-a înșelat. Soldații lui Raț, mai proaspeți, au sărit peste șanț și au trecut la urmărire, iar retragerea lui Mako s-a transformat în debandadă și peste 1.500 de morți au rămas pe calea de la Cristian la pădurea Codlei. Farkas Kis și Ioan Chonka, cei ce au fost trimiși cu ajutoare de către Radu Șerban lui Basta și apoi înfrânți, au schimbat tabăra, trecând la Moise Szekely; au scăpat cu fuga, la fel și căpeteniile tătare, pe caii lor iuți. Mihail Imecs a fost ucis în luptă, iar Gheorghe Mako, comandantul avangărzii, a fost rănit, capturat și apoi decapitat; un sfârșit tragic pentru un căpitan ce a luptat sub ordinele lui Mihai Viteazul împotriva turcilor. A fost un dezastru pentru Szekely, o victorie importantă pentru Radu Șerban, obținută de căpitanii încercați ai lui Mihai Viteazul, Gheorghe Raț și frații Mârza, Vasile și Dimitrie²⁰.

Confruntarea dintre Gheorghe Raț și Gheorghe Mako a fost un preludeu pentru bătălia decisivă ce a urmat, cea între Radu Șerban și Moise Szekely. Vestea dezastrului i-a fost adusă lui Szekely de către tătarii fugiți în goana mare de furia armelor soldaților lui Gheorghe Raț. Acesta se văzu într-o situație dificilă. Pornise de la Mediaș cu 8.000 de oameni, unguri, turci și tătari, inclusiv cei 3.000 de oameni trimiși înainte, cu 500 de tătari, dar care fuseseră bătuți și decimați de Gheorghe Raț, astfel că a ajuns în fața Brașovului cu circa 6.000 de oameni. Polonezii conduși de Kraminsky, care schimbaseră tabăra și trecuseră din slujba împăratului Rudolf în subordinea sa, abia plecaseră din Dej. Albert Nagy se afla tot la Dej, Gheorghe Borbely și Gabriel Bethlen erau la Deva, parte din trupe răspândite prin Ardeal sau în garnizoanele cetăților cucerite. În același timp, Basta pornise din Sătmar cu oștile sale să se unească cu Radu Șerban²¹.

Moise Szekely putea aștepta să se strângă trupele sale răspândite în Ardeal, așa ar fi putut ataca cu mai mari șanse de reușită pe Radu Șerban, ce era așteptat în Țara Bârsei să se unească cu Gheorghe Raț, dar între timp Basta putea să ajungă și el pe câmpul de luptă. Moise Szekely a decis să aplice manevra pe linii interioare, respectiv să își atace și să își bată adversarii pe rând, iar cel mai apropiat și mai primejdios era, fără îndoială, Radu Șerban. De aceea a ordonat continuarea avansării forțelor sale principale spre Brașov, fără să își aștepte întăririle din alte părți ale Transilvaniei.

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 29.

²⁰ *Ibidem*, p. 30.

²¹ *Ibidem*, p. 31.

De partea cealaltă, Aloisio Radibrad se întoarse în Muntenia să determine pe Radu Șerban să se grăbească, ducând cu el dovezile victoriei lui Gheorghe Raț – capetele lui Gheorghe Mako și Mihail Imecs. Convins, Radu Șerban porni spre Transilvania cu întreaga oștire și boierii credincioși, luând cu el și familia, dar și averea mobilă, semn că se aștepta ca în timpul lipsei sale turcii sau Simion Movilă să năvălească și să pună stăpânire pe tronul Munteniei. În 12 iulie era în apropierea Brașovului cu oștirea sa de 8.000 de oameni. Încă mai spera într-o rezolvare pașnică a conflictului, trimițând în tabăra lui Raț pe Dan Logofătul și Constantin Cârnel să le spună soldaților să stea liniștiți pentru că urmează tratative de pace, dar soldații s-au năpustit asupra lor și i-au ucis, spunând că ei mai degrabă luptă singuri decât să facă pace, iar după biruință vor pedepsi pe toți cei ce trădează cauza creștină²².

Astfel, nu mai era decât o singură soluție, cea a armelor.

Bătălia Brașovului²³ (17 iulie 1603)

Moise Szekely își orânduie oastea în ordine de bătaie, între Hălchiu și Brașov, cu aripa dreaptă pe valea Bârsei și cea stângă pe valea ce trece prin Stupini. În centru era o pădurice, iar în coastă moara de hârtie. În față era un pârau mocirlos, dar care putea fi trecut de infanterie. Sfătuit de supraviețuitorii luptei cu Gheorghe Raț, Moise îl imită, înconjurând tabăra cu un zid de care legate între ele cu funii, iar pentru a nu lăsa pe nimeni să iasă din tabără, îl însărcină pe Redey, cu 300 de călăreți, să ucidă pe oricine iese din incinta fortificată. Becteș Pașa refuză să rămână în tabără, pe motiv că cei 2.000 de tătari și 200 de turci de sub comanda sa nu suportă să stea ca vitele într-un staul, și luă poziție pe aripa dreaptă, în câmp deschis.

Radu Șerban se poziționează în față lui în ordine de bătaie, aripa dreaptă formată din călăreți conduși de Gheorghe Raț, iar cea stângă, tot din călăreți, sub conducerea fraților Mârza, ce trebuiau să se ocupe de trupele turco-tătare ale lui Becteș Pașa. Centrul, condus de Radu Șerban, era format în majoritate de pedestrime și haiduci călări, cu o rezervă de elită rămasă mai în spate. Radu Șerban avea patru tunuri, în schimb Moise Szekely dispunând de circa 25 de tunuri de câmp.

Bătălia începe prin atacul ordonat de Radu Șerban, el descălecând cavaleria și punând-o să atace în rânduri cu pedestrimea la centru, în timp ce Gheorghe Raț și frații Mârza atacau cu cavaleria flancurile, hărțuindu-le continuu. Mai ales frații Mârza, pe flancul stâng, hărțuiau trupele tătaroturce ale lui Becteș Pașa, împiedicându-le să vină în ajutorul centrului, a taberei întărite a lui Moise Szekely. Aici, la centru, pedestrimea și trupele descălecate, conduse de viteazul Deli Marcu, au înaintat târâș, au trecut peste pâraul mocirlos și s-au avântat asupra zidului de care. Modul în care au avansat, mare parte târâș, a făcut ca focul tunurilor, al arkebuzelor și ploaia de săgeți să nu aibă mari efecte asupra lor, dar în momentul în care au ajuns aproape s-au năpustit cu furie asupra zidului de care și l-au sfărâmat în mai multe puncte cu lovituri de securi, halebarde și ciocane, deschizând drum în interiorul taberei fortificate a lui Moise Szekely. Cei ce li s-au împotrivit au fost culcați la pământ. Prin breșele deschise au pătruns românii, care s-au angajat în lupte corp la corp în

---

²² *Ibidem*.

²³ Cele mai complete descrieri ale acestei bătălii, inclusiv ale dispunerii trupelor, efectivelor și etapelor se găsesc în V. Motogna, *op. cit.*, p. 32-34, și Tr. Mutașcu, *op. cit.*, p. 96-123. Desigur, Tr. Mutașcu a folosit ca și reper opera lui V. Motogna.

interiorul taberei. Deși Moise Szekely alerga dintr-un punct în altul al apărării să își îmbărbăteze soldații, apărarea a căzut. Românii au început să-și măcelărească adversarii prinși în spațiul strâmt, mai ales sulițele lungi ale românilor și haiducilor făceau prăpăd, pătrunzând și în două-trei corpuri deodată. În învălmășeala creată, mulți oșteni ai lui Moise au murit călcați în picioare de ai lor. Văzând dezastrul, Becteș Pașa împreună cu turcii și tătarii săi au dat pintoni cailor și au fugit, oprindu-se abia la Timișoara. Moise Szekely, în disperare, încălecă și sări peste oiștea unui car căutându-și scăparea cât mai departe. Gheorghe Raț l-a văzut și l-a urmărit cu o ceată de călăreți, și din goana calului i-a strigat să se predea. Moise refuză, însă ajuns la un pârau se apără cu o măciucă și cu hangerul, când fu lovit de un glonte tras dintr-o flintă și se clătină. Gheorghe Raț îl ajunse și cu o lovitură îi reteză capul. Câtva timp, capul lui Moise Szekely a stat înfipt într-o lance în fața cortului lui Radu Șerban, apoi a fost ținut pe zidurile cetății Făgărașului. Acesta a fost sfârșitul unui mare războinic, luptător sub steagurile lui Ștefan Bathory, regele Poloniei, apoi alături de Mihai Viteazul, încărcat de titluri și onoruri de acesta, dar pe care l-a trădat cu prima ocazie. Fără îndoială, lovitura de sabie a lui Gheorghe Raț, comandant al lui Mihai Viteazul, care i-a retezat capul, a avut și o încărcătură de răzbunare pentru marele voievod.

Concluzii

Pierderile oastei lui Moise Szekely sunt estimate între 2-3.000 de morți, mulți căpitani ardeleni și-au aflat aici sfârșitul, 32 de steaguri au fost capturate și trimise împăratului la Praga²⁴. Un triumf deplin pentru Radu Șerban care salva Transilvania de dominația otomană, dar se salva și el însuși de situația critică în care se afla, prins între dușmani. Urmărirea dușmanilor este preluată de Basta, aflat pe drum, ce se temea ca Radu Șerban să nu devină un al doilea Mihai Viteazul și să ocupe Ardealul pentru el însuși, dar nu era cazul, acesta neavând nici forțele necesare, nici geniul militar al predecesorului său. Dar a făcut ceea ce trebuia făcut. Efortul său militar se încadrează ca o continuare românească după Mihai Viteazul în Războiul cel Lung, între otomani și Liga Sfântă, numit și Războiul de 15 ani (1591-1606), unul dintre cele mai importante teatre de război fiind Transilvania și Muntenia.

După victorie, Radu Șerban se întoarce la Târgoviște cu oastea, pentru a nu fi surprins de turci sau moldovenii lui Simion Movilă. Îl lasă în Ardeal pe Gheorghe Raț cu 2.000 de oameni să pustiască țara secuilor, ca represalii pentru ajutorul dat lui Moise Szekely. Opozanții din Ardeal, după bătălia pierdută la Brașov, se retraseră la Caransebeș sub comanda paralticului Borbely, dar după câteva mici ciocniri cu imperialii și după refuzul lui Becteș Pașa de a-i ajuta cu trupe (de teamă sau din indisponibilitate a trupelor), îi făcu să ceară iertare pentru a se întoarce în patrie. Un an de zile după aceea a fost pace în Ardeal. Între timp, Muntenia suferea enorm de pe urma anilor de războaie și năvăliri, mai ales ale tătarilor, care continuau să atace periodic, una din incursiuni a circa 3.000 de tătari fiind în martie 1604. Pentru a rezolva această stare de lucruri, Radu Șerban, cu știrea imperialilor, începe tratative cu tătarii și cu turcii, pentru încheierea unui armistițiu, oferindu-se să le plătească tribut²⁵. A fost practic un precursor al negocierilor de mediere ale lui Ștefan Bocskay,

---

²⁴ Tr. Mutașcu, *op. cit.*, p. 117.

²⁵ V. Motogna, *op. cit.*, p. 37.

voievodul Transilvaniei, care a reușit să medieze pacea între cele două tabere epuizate după cincisprezece ani de război, de partea creștinilor greu ducându-l imperialii, transilvănenii și muntenii sub Mihai Viteazul și Radu Șerban, restul aliaților mulțumindu-se să contribuie cu bani, rar trimițând contingente militare.

Cam în aceeași perioadă, Basta anunță că merge în Maramureș să se instaleze în scaunul de comite și că revine în două săptămâni. Nu a mai revenit niciodată, a ajuns la Hust cu sănătatea zdruncinată, împăratul dorind să îl trimită înapoi ca și guvernator, dar acesta îl imploră pe împărat să-l scutească de această sarcină, deoarece nu mai are oșteni nici cât să își apere propria persoană. Practic, își dădea seama că nu mai are cum să țină Ardealul cu forțele puține și banii insuficienți ce îi trimitea împăratul, și nu dorea să aibă soarta lui Moise Szekely. Este numit comandant suprem al trupelor imperiale din sudul Ungariei, în locul său rămânând la conducerea treburilor transilvane niște comisari imperiali care se vor dovedi total inadecvați și depășiți de situație.

Cu o configurație geopolitică regională în continuă schimbare, Radu Șerban, grație calităților sale de diplomat și conducător militar, dar și al prestigiului dobândit în bătăliile victorioase, reușește să se mențină la cârma Munteniei încă câțiva ani, până ce aventurismul politic al noului și neexperimentatului voievod al Ardealului, ambițiosul Gabriel Báthory, va forța și rupe echilibrul puterilor în sud-estul european. Totuși, capacitatea sa de bun strateg militar îl ajută să iasă din situații dificile, câștigă o victorie clară, tot la Brașov, în 1611, dar conjunctura devenită defavorabilă îl obligă să ia drumul exilului. Chiar și în exil își exercită influența și are câteva încercări, eșuate, de a reveni, dar izbucnirea războiului de 30 de ani (1618-1648) va face alte încercări imposibile. Un aspect interesant al istoriei: deși inițial nu se înțelege deloc cu Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, ulterior îi devine socru și în ultima parte a domniei acesta fiind unul din căpitani importanți ai domnitorului, iar ulterior vor împărți împreună cupa amară a exilului.

O importantă personalitate a istoriei noastre, pe nedrept uitată, voievodul Radu Șerban se ridică la rangul de demn urmaș al lui Mihai Viteazul, de la care a moștenit geniul militar și talentul diplomatic. Nu a fost un domnitor de anvergură marelui său înaintaș, dar în condițiile în care a domnit, în conjunctura internațională dificilă, a fost un mare domnitor, dar care va rămâne permanent în umbra Leului Răsăritului, Mihai Viteazul.